

CORELAȚII DINTRE EDUCAȚIA ECOLOGICĂ ȘI PARTICULARITĂȚILE DE VÂRSTĂ ALE PREȘCOLARILOR

Roxana GAVRILUȚ,
drd., profesor învățământ preșcolar, grad didactic I,
Școala Gimnazială "Daniela Cuciuc" Piatra Neamț, România

Summary. *The preschooler must be aware and take responsibility for the environment in which he lives. Ecological education, carried out from an early age, prevents ecological "illiteracy", responsible for the emergence of irresponsible behavior, with undesirable effects on the environment and thus we come to the clear conclusion that ecological education must start from the youngest, from preschoolers, and the school, the one in which the next generation of adults is formed, is the one that must take the first step in the formation of ecological behavior.*

Keywords: *learning, education, work, game, responsibility.*

Nici o perioadă „a dezvoltării psihice umane nu are caracteristici atât de numeroase, explozive, neprevăzute ca perioada preșcolară. Această perioadă, intră ca notificație în cei "7 ani de acasă", sintagma prin care evocăm rolul formativ deosebit de mare al familiei în dezvoltarea psihică ce are loc ” [9 , p. 43].

Preșcolăritatea aduce schimbări importante în planul dezvoltării somatice, a celei psihice, cât și în planul vieții relaționale, toate putând fi premise ale desfășurării cu succes a educației ecologice la această vârstă. „În viața copiilor apar, din partea învățământului preșcolar, diferențe de solicitări față de cele ale mediului familial, apare și adâncirea contradicțiilor dintre solicitările externe și posibilitățile interne ale copilului de a le satisface. Copilul descoperă că există o realitate externă care nu depinde de el și de care trebuie să țină cont dacă vrea să obțină ceea ce dorește”.

Preșcolarul simte o adevărată plăcere să imite adulții, să-și exprime trăirile emoționale prin gestică, și mimică. La vârsta de 4-5 ani copiii pot fi implicați în activități ecologice deoarece ei pot merge cu multă ușurință, se cațără, merg pe bicicletă. „Se dezvoltă abilități motorii grosiere (majoritatea sunt învățate de la alți copii, de unde se vede importanța critică a prezenței tovarășilor de joacă): de exemplu, aleargă fără să se împiedice. Se dezvoltă și abilități motorii fine (însușite de la adulți, dar mai greu și mai lent datorită controlului muscular și cognitiv încă incomplet eficient): toarnă sucul în pahar, mănâncă folosind furculița – deci se poate constata o coordonare ochi-mână tot mai adecvată [4, p. 67]. Gesturile sunt destul de precise pentru a efectua diverse operații în cadrul experimentelor simple.

Dezvoltarea cognitivă. Din punctul de vedere al teoriei piagetiene, gândirea copiilor de la grădiniță se află în stadiul preoperator, caracterizat prin:

- Concretețe – raportare doar la obiecte concrete, prezente fizic.
- Ireversibilitate – incapacitate de a parcurge pe plan mental acțiunile și în sens invers.
- Egocentrism – convingerea că oricine vede lumea prin ochii săi, și oricine o experimentează în mod similar.

- Centrare – atenție acordată unei singure dimensiuni la un moment dat. Focalizare pe stare, nu pe transformare - concentrare pe felul în care se prezintă perceptiv lucrurile, și nu pe transformările care au dus la aceste stări. Gândirea transductivă - dacă A cauzează pe B, atunci și B cauzează pe A. [12, p. 213].

Senzațiile. Sensibilitatea copilului atât de importantă în cunoașterea mediului și respectiv în *educația ecologică*, se adâncește și se restructurează. Sensibilitatea auditivă și cea vizuală trec pe primul plan, ele fiind cele care captează prioritar informațiile. „În general se consideră de către diverși autori că la 6 – 7 ani, sensibilitatea auditivă devine de două ori mai fină decât la vârsta de 2 – 3 ani. Fără a-și pierde semnificația, sensibilitatea tactilă se subordonează văzului și auzului, ca instrument de control și susținere a acestora” [16, p.81].

Exuberanța motrică și senzorială a perioadei preșcolare „se exprimă atât în perfecționarea sensibilității tactile, cât și în creșterea rolului acesteia în explorarea mediului înconjurător.” [14, p.63]

Sensibilitatea vizuală și cea auditivă captează prioritar informațiile, de unde și interesul crescut al preșcolarului pentru spațiul îndepărtat, iar cea tactilă se subordonează acestora, ca instrument de control și de susținere a lor. Simțul gustativ și cel olfactiv continuă să se dezvolte și ele, dar nu în aceeași măsură ca primele. Auzul cunoaște o serie de specializări interioare: auzul verbal, auzul muzical etc. Toate aceste elemente facilitează introducerea copilului în sfera investigării lumii vii.

Percepțiile. După Popescu-Neveanu, începând cu vârsta de 5 ani are loc o importantă dezvoltare perceptiv-vizuală. În percepția copilului preșcolar, „însușirile obiectelor sunt reflectate în mod inegal, că adesea preșcolarul se oprește mai mult la forma și la culoarea obiectelor pe care le percepe mai clar decât la volumul lor” [13, p.152].

Autoarea Ursula Șchiopu mai arată că la 4 – 5 ani, percepțiile unui copil se caracterizează printr-o mare saturație afectivă – cuprinde aglomerări de emoții.

Educația ecologică se sprijină pe procesele psihice în plină dezvoltare ale copilului. Astfel, „desprinderea unor însușiri mai importante ale obiectelor, fixarea lor în cuvinte constituie premisa formării reprezentărilor, care au acum un caracter intuitiv, situativ; caracterul lor schematizat și generalizat se prefigurează pe la sfârșitul preșcolarității. Reprezentările dau coerență vieții psihice, ajută copiii să cunoască obiectele în absența lor, să-și reamintească experiența trecută și s-o integreze în cea prezentă sau chiar în cea viitoare; acum se dezvoltă atât reprezentările memoriei, cât și cele ale imaginației ” [6, p. 56]

Intelectul. În contextul educației ecologice trebuie să se țină seama că „gândirea copilului preșcolar este pre-conceptuală și are un caracter intuitiv, fiind legată de imagine, de demersurile individuale. Configurația sesizată de copil este concretă, de ansamblu, fiind vorba de o sesizare vizuală, nefiind încă în stare de veritabile abstracții ” [12, p.245].

Treptat, pe parcursul investigării mediului ambiant și prin stabilirea de relații cu ceilalți, preșcolarul va conștientiza că gândirea altuia este diferită de a sa. Începe să distingă existența a două puncte de vedere diferite; de la egocentrismul inițial va trece la reciprocitate (socializarea conduitei).

În educația ecologică trebuie să se țină seama de „sincretismul gândirii preșcolarilor, care reprezintă faptul că relaționarea însușirilor obiectelor se face mai mult sau mai puțin la întâmplare și nu atât după logica lor; copilul face confuzii între parte și întreg, este incapabil de a folosi raționamente. Orientarea practică a gândirii preșcolarului explică, de asemenea, gândirea

concret-intuitivă a acestuia ” [15, p.78]. Acum apar noțiunile empirice care după Wallon sunt adevărate „insule” în gândirea copilului, neconcordante și neorganizate în sisteme coerente.

În educația ecologică trebuie să se țină seama de concepția lui J.Piaget care vorbește despre perioada preoperatorie a dezvoltării gândirii la vârsta preșcolară, bazându-se pe lipsa noțiunilor de conservare, greutate, volum; gândirea preșcolarului rămâne tributară ireversibilității perceptive; copilul nu poate surprinde permanența, invarianța; conservarea substanței va fi descoperită la 7-8 ani, a greutății la 9-10 ani, iar a volumului la 11-12 ani; se apreciază greu ordinea directă și inversă. „De-ce”-urile preșcolarului arată existența unei pre-cauzalități de natură preoperatorie; lipsa operațiilor reversibile generează in-sesizarea întâmplării de către preșcolar. Cauzalitatea și întâmplarea sunt considerate de Piaget unul dintre nucleele operatorii ale gândirii, fiind de părere că preșcolăritatea este o perioadă de organizare și pregătire a dezvoltării gândirii.

Memoria, proces psihic ce este puternic antrenat în educația ecologică, se dezvoltă în strânsă legătură cu gândirea și cu limbajul interior. Alături de memorarea mecanică apare și cea logică, alături de cea involuntară apare și cea voluntară (în special la vârsta preșcolărității mijlocii), manifestându-se mai ales în raport cu informațiile care au importanța pentru copil. „Conținutul memoriei este foarte bogat; crește volumul memoriei, crește intervalul de timp în care este posibilă recunoașterea unui material după o singură percepție. Totuși memoria preșcolarului are *caracter contradictoriu, incoerent, nesistematizat, haotic*, amintirile copilului fiind neintegrate în unități logice; repetarea, acordarea de semnificație, dozarea efortului sunt foarte importante în dezvoltarea memoriei la vârsta preșcolară” [9, p. 189].

Atenția contribuie la succesul activităților ecologice și constituie una dintre cele mai importante condiții ale fixării și păstrării experienței personale, contribuie la formarea abilității de a cunoaște, a deprinderilor de orientare și investigație, de concentrare și percepere.

Stabilitatea atenției, care depinde de copil, de activitatea pe care o desfășoară și de starea de moment a copilului, variază astfel: la unii copii de 4 ani, durata medie a atenției este de 11 minute, iar la alții de 40 de minute. Un nivel ridicat al atenției este considerat astfel: „la preșcolarii mici – 5 – 7 min., la cei mijlocii 20 –25 min., iar cei mari 45 – 50 de min.” [14, p.71]

Sub influența gândirii și limbajului începe procesul organizării, crește stabilitatea și concentrarea ei, se mărește volumul atenției, aceasta căpătând un pronunțat caracter activ și selectiv. Predomină totuși atenția involuntară, fapt care facilitează distragerea preșcolarilor mici de la sarcinile date.

Imaginația este un proces mijlocit de cunoașterea realității obiective, efectuată prin activitățile ecologice și se observă cum copilul transformă prin joc, obiectele cele mai neînsemnate.

„La 3 – 4 ani, imaginația prezintă trăsături asemănătoare imaginației copiilor antepreșcolari – instabilitate, inconsecvență.

La 5 ani, imaginația se exprimă pregnant în activitatea de construcție și uneori la muzică fiind impregnată de caracteristicile experienței și educației dobândite.

La 6 ani, imaginația se exprimă în creația de basme, ceea ce permite să se considere că în perioada preșcolară are loc constituirea imaginației creatoare ” [8, p. 108].

Dezvoltarea imaginației în această perioadă, constituie un indiciu al dezvoltării psihice intense a copilului.

Voința. În condiții favorabile de dezvoltare, perioada preșcolară este perioada în care se

formează o serie de trăsături pozitive ale voinței – stăpânirea de sine, ierarhizarea motivelor devine evidentă și în final acestea vor deveni componente ale aparatului operativ al caracterului. Educația ecologică formează aceste trăsături de voință și caracter.

Apariția *conștiinței morale* a copilului este strâns legată de imaginea de sine, pe care copilul și-o formează prin preluarea ei de la părinți, cu exigențele, atitudinile, interdicțiile și așteptările acestora. „Imaginile parentale interiorizate constituie pentru copil un mijloc de autocontrol care îi oferă siguranța și îi sporește independența ” [3, p.101].

Conștiința morală a preșcolarilor include atât elemente psihice relativ simple (reprezentări, noțiuni, judecăți morale), cât și altele mai complexe (sentimente, atitudini, obișnuințe morale). Fiecare dintre acestea se dezvoltă treptat pe parcursul preșcolarității, fiind într-o relație de interdependență.

Conștiința morală a preșcolarilor „se prezintă într-o formă mai primitivă, controlată în special de sentimente, nu de rațiune, promovând sisteme de valori împrumutate de la adulți și nu sisteme de valori personale sau colective. Respectarea normelor este mai mult rezultatul ascultării decât al cunoașterii și înțelegerii lor. Conformarea la normă se întemeiază pe afecțiune și pe teamă (pentru a evita pedeapsa)” [2, p. 45].

Adevărata conștiință morală va fi o achiziție care se va realiza în adolescență, preșcolarul situându-se abia în stadiul pre-moral al formării conștiinței morale.

În condițiile crizei ecologice mondiale, la fel ca și la celelalte forme ale conștiinței sociale, „un rol important revine și conștiinței ecologice, care are scopul de a contribui la formarea unei culturi ecologice a personalității umane” [10, p. 38]. Prin cultura ecologică trebuie să înțelegem gradul conceperii conștiente de către om a conviețuirii cu natura. Stabilirea unor relații optime între societate și natură este o cerință primordială, de soluționarea căreia depinde nu numai prezentul, ci și viitorul omenirii.

BIBLIOGRAFIE

1. Creșterea și dezvoltarea psihică a copilului de vârstă prescolară. [Interactiv] 2011. [Citat: 30 August 2019.] Disponibil: <http://www.scribub.com/sociologie /psihologie/> CRES TERA-SI-DEZVOLTAREA-PSIHI113272021.php. .
2. ALBU, GABRIEL. În căutarea educației autentice. Iași : Editura Polirom, 2002. p. 200. ISBN: 973-683-886-2.
3. ALLPORT , GORDON WILLARD. Structura și dezvoltarea personalității. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1981. p. 578.
4. BOCA, CRISTINA (COORD.), BUCINSKI , MIHAELA ȘI DULMAN , ANIȚA. Educația timpurie și specificul dezvoltării copilului: modul general pentru personalul grădiniței. București : Editura Educația, 2009. p. 83. ISBN: 978-973-1715-12-4
5. CIOBAN , FLORIN Elemente de metodică a predării limbii și literaturii române. Budapest : Eotvos Lorand, 2015. p. 69. ISBN: 9789632846347.
6. COSMOVICI, ANDREI ȘI IACOB , LUMINIȚA-MIHAELA. Psihologie școlară. Iași : Editura Polirom, 1999. p. 301. ISBN: 973-683-048-9
7. DUMITRANA, MAGDALENA. Copilul, familia și grădinița. București : Editura Compania, 2000. p. 128. ISBN: 973811909X

8. JOIȚA, ELENA. Educația cognitivă. Fundamente. Metodologie. Iași : Editura Polirom, 2002. p. 248. ISBN: 973- 681- 100-X
9. MORAIS, JOSE ȘI KOLINSKY, REGINE. Literacy and Cognitive Change. [autorul cărții] M.J Snowling și C (Eds.) Hulme. Blackwell handbooks of developmental psychology. The science of reading: A handbook. Malden : Blackwell Pub, 2005, pg. 188-203
10. MURGU, ZAIRA ȘI MARINESCU, CONSTANTIN GHEORGHE. Educația ecologică – imperativ al lumii contemporane. [Interactiv] 2006. [Citat: 18 august 2019.] Disponibil: www.dacoromania-alba.ro.
11. PAMFIL , ALINA. Limba si literatura română în școală.Structuri didactice deschise. Pitești : Editura Paralela 45, p. 232. ISBN 973-593-835-9
12. PIAGET , JEAN. Judecata morală la copil. [trad.] Dan Răutu. Chișinău : Editura: Cartier, 2012. 456 p. ISBN: 978-9975-79-737-5
13. ȘCHIOPU, URSULA. Psihologia copilului. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1967, p. 348.
14. TOMȘA, GHEORGHE ȘI OPRESCU,NICOLAE. Bazele teoretice ale psihopedagogiei preșcolare. București : V&I Integral, 2007. p. 143. ISBN 978-973-9341-94-3.
15. WALLON, HENRI. Evoluția psihologica a copilului. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1975. p. 156.
16. ZLATE, MIELU, VERZA, EMIL Psihologia copilului, manual pentru clasa a XI-a, Școli Normale. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1996. p. 215. ISBN: 973-30-4081-0